

Tema: Branje

Naloga 1

Branje z ekrana in branje s papirja

Napišite interpretacijo besedila.

Situacija: Na knjižnem sejmu je neka agencija objavila podatke o padanju števila natisnjenih knjig. Večina obiskovalcev pa govori le o digitalnem branju, o bralnikih in elektronskih knjigah.

Preberite časopisni članek *Branje z ekrana je plitkejše kot branje s papirja* iz revije *Pogledi*, 14. november 2011 (priloga 1) in besedilo s spleta *E-knjige*, 21. december 2006 (priloga 2).

Napišite **interpretacijo besedila** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Povzemite glavne informacije obeh besedil.
- Primerjajte, kako ocenjujeta branje e-knjig Anne Mangen, norveška strokovnjakinja za branje, in Veronika Žagar, avtorica drugega članka.
- Interpretirajte izhodiščni besedili na podlagi lastnega razumevanja.

Besedilo naj obsega 360 do 440 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Branje z ekrana je plitkejše kot branje s papirja!

Valentina Plahuta Simčič

Anne Mangen je norveška medijska teoretičarka s posebnim zanimanjem za fenomenološke, nevrološke in psihološke vidike branja. Zadnje čase se veliko ukvarja z vplivom digitalnih tehnologij na branje in pisanje, zato smo jo prosili za mnenje, kako bosta prenos učnih gradiv (učbenikov in delovnih zvezkov) na digitalne nosilce in uporaba elektronskih bralnih priprav, ki ju načrtuje ministrstvo za šolstvo in šport, na Osnovni šoli Prule v Ljubljani pa se letošnji prvošolčki že učijo s tabličnimi računalniki, vplivala na proces učenja v slovenskih šolah.

»Ključno je, da se zavedamo, kje v učnem procesu so bolj koristni digitalni mediji in kje tiskane knjige. Osrednje spoznanje je, da se digitalne in tiskane knjige v šolah lahko dopolnjujejo, ni pa pametno enih nadomeščati z drugimi.«

Anne Mangen je za našo revijo po e-pošti na kratko odgovorila na nekaj bistvenih vprašanj. [...]

Kakšne so osnovne razlike med branjem z računalniškega ekrana in tradicionalnim branjem s papirnatega nosilca?

Odgovor na vprašanje se bo razlikoval glede na to, s katerega področja je strokovnjak, ki ga o tem sprašujete, in kakšna je njegova teoretska orientacija. Zame kot medijsko teoretičarko bistvena razlika izhaja iz dejstva, da imajo teksti, ki so natisnjeni na papir, svojo fizičnost in notranjo povezanost z bralno pripravo, se pravi kosom papirja, pri digitaliziranih tekstih pa se prostorsko-časovna enotnost med zaslonom in tekstom razbije. To se zgodi zaradi multifunkcionalnosti digitalnih naprav oziroma zaradi dejstva, da lahko na računalnike, iPade ali pametne telefone naložimo na tisoče tekstov in ne le enega, kot je to možno pri papirju. Iz moje perspektive je pomembno tudi, da se na digitalnih nosilcih zgodi medsebojna povezava statičnih (verbalni tekst, grafika) in dinamičnih (gibljive podobe, zvoki, animacija) modalnosti na isti površini, na istem ekranu, česar pri branju s papirja ni. Če k temu prištejemo še veliko količino informacij, ki so na voljo na eni sami digitalni platformi, lahko rečemo, da smo pri digitalnem branju priča kompleksnosti, s katero človeški um prej, ko je bral le s papirja, ni imel opravka.

Pa tudi digitalno branje ni en sam pojem. Obstaja razlika med tem, ali je tekst, ki ga beremo, linearen, ali pa je sestavljen iz sklopov informacij, ki jih lahko beremo brez kakršnegakoli zaporedja. Več tipov branja lahko razločimo tudi glede na tip digitalne tehnologije, ki je uporabljena: širša delitev je med branjem z računalnikov in branjem z elektronskih bralnikov; pri zadnjem pa ločimo še med branjem z e-bralnikov Kindlovega tipa ter branjem s tablic z zasloni na dotik, kot je denimo iPad.

Razlike lahko definiramo tudi z osredotočanjem na zahtevnost procesa branja. Obstaja nezahtevno branje, kot sta denimo vizualna percepcija in dekodiranje črk in besed, ali pa zahtevnejše branje, kot so denimo razumevanje, povezovanje informacij, ocenjevanje, kritična refleksija itd. Zahtevnejši procesi branja se bodo bolj verjetno razlikovali glede na to, ali beremo iz tiskanega ali digitalnega nosilca.

Tudi bralčeve izkušnje in stopnja, do katere obvlada medijsko tehnologijo, so pomembne pri definiranju razlik med načini branja. Danes je veliko otrok v zahodnih državah bolj izpostavljenih digitalnemu branju kot pa branju s papirnatih nosilcev, tako rekoč rastejo z ekrani, medtem ko je naša generacija še rasla s knjigami. Teoretične in empirične študije človeških možganov in telesa kažejo, da sta način branja in procesiranje informacij z ekrana pri tistih otrocih in mladostnikih, ki računalnike že dolgo uporabljajo, drugačna od branja in procesiranja pri tistih, ki so nove tehnologije začeli uporabljati šele kot odrasli ljudje.

Slovensko ministrstvo za šolstvo pripravlja projekt učbenikov in delovnih zvezkov za digitalne nosilce. Tiskane knjige naj bi nadomestili tablični računalniki. Ali menite, da bo ta preskok s tiskanih na e-učbenike vplival na kognitivne in zaznavne sposobnosti slovenskih šolarjev?

Brez dvoma bo. Kognitivna in eksperimentalna psihologija ter nevrologija že imajo dovolj podatkov, ki nedvoumno kažejo na to, da ima tak preskok negativne učinke na proces učenja. Rezultati raziskav kažejo, da sprejemamo, procesiramo in razumemo tekst drugače (pogosto bolj plitko in površno), če ga beremo na ekranu. Še posebej to velja za branje kompleksnih tekstov, ki zahtevajo dolgo in intenzivno zbranost. To je zelo pomembno spoznanje, ki bi ga morali upoštevati tisti, ki oblikujejo šolsko politiko. Seveda pa obstajajo tudi prednosti branja z ekranov. Če je osrednji interes tistih, ki oblikujejo šolsko politiko, ta, da bodo imeli mladi ljudje najboljše možne pogoje za učenje, potem bi se pred množičnim uvajanjem digitalnih učbenikov morali posvetovati s strokovnjaki s področij psihologije in nevrologije in ugotoviti, kje bi bila tovrstna tehnologija v pomoč in kje v škodo. Tistim, ki oblikujejo šolsko politiko, priporočam, da preberejo knjigo psihologinje Maryanne Wolf z naslovom Proust and the Squid (Proust in sipa). Predstavlja lep uvod v zgodovino znanosti branja. Branje prikaže hkrati kot kulturni konstrukt, človeško veščino in nevrobiološki ter nevropsihološki proces. Pokaže pa tudi na to, kaj tvegamo z digitalizacijo branja, te najbolj dragocene človekove veščine.

Kakšne so izkušnje držav, ki so že vpeljale digitalne učbenike in delovne zvezke?

Lahko povem, kaj se je dogajalo na Norveškem, ko so učitelje v srednjih šolah s krčenjem proračuna prisilili k temu, da so se zatekli k učbenikom na digitalnih nosilcih. Na nekaterih šolah so se učenci odločili, da si bodo kupili svoje tiskane učbenike, na drugih so učitelji in knjižničarji organizirali odkup rabljenih učbenikov na papirju, ki so jih nato posojali učencem. Skratka, niti učenci niti učitelji niti starši niso hoteli, da bi pouk potekal izključno z digitalne platforme. Ključno je, da se zavedamo, kje v učnem procesu so bolj koristni digitalni mediji in kje tiskane knjige. Osrednje spoznanje je, da se digitalne in tiskane knjige v šolah lahko dopolnjujejo, ni pa pametno enih nadomeščati z drugimi.

In kakšne so prednosti učbenikov in delovnih zvezkov na digitalnih nosilcih?

Več jih je. Vsekakor lahko predstavijo informacije na zanimiv in atraktiven način, uporabnika lažje pritegnejo, saj imajo na voljo zvok, premikajoče podobe, interaktivnost, grafiko, animacijo itd. Velika prednost digitalnih knjig je tudi preprost način njihovega posodabljanja. Prednost je tudi ta, da je prek digitalnih medijev dosegljiva nepregledna in neomejena količina informacij. Zopet pa je treba opozoriti tudi na nekatere izzive digitalnega učenja. Med učenci se poveča nagnjenje k sleparjenju, saj je copy-paste (kopiraj-prilepi) zelo preprosto uporabiti, pojavi pa se tudi občutek, da je iskanje informacij in njihovo procesiranje cilj sam po sebi, ne pa da je cilj iskanje znanja.

Ali je bilo narejenih dovolj raziskav v zvezi z množično uporabo elektronskih bralnih naprav v šolah in njenim vplivom na proces učenja?

Težko je reči, kdaj je takih raziskav dovolj, saj se tehnologija neprestano razvija, s tem pa se spreminjajo tudi naše bralne navade in procesi branja. Vsekakor je trenutno v teku veliko zanimivih raziskav na to temo, veliko več, kot se zdi iz polariziranih debat v časopisih, površnih izjav politikov ali trditev zagovornikov digitalnih tehnologij. Če bi jih lahko spravili v medije in javnost, bi se namesto napihnjene propagande, ki sedaj prevladuje, strokovna in laična javnost lahko pogovarjali o dejstvih, ki so podprta z raziskavami.

*Vir: Pogledi, št. 18, 14. november 2011
<http://www.pogledi.si/druzba/branje-z-ekrana-je-plitkejse-kot-branje-s-papirja>
[20.11.2011], skrajšano.*

E-knjige

Veronika Žagar

Kaj so, zakaj so, kje jih najdemo?

E-knjige postajajo vedno bolj in bolj priljubljene, saj jih zaradi številnih prednosti, ki jih prinašajo, prebira vse več ljudi. Očitna prednost je seveda cena, ogromno e-knjig se na svetovnem spletu dobi kar brezplačno, pa tudi tiste, ki so plačljive, so zaradi neprimerno nižjih stroškov proizvodnje občutno cenejše kot njihove papirnate predhodnice. Seveda se najdejo številni, ki še vedno prisegajo na dobre stare knjige, ki jih lahko listamo, pospravimo v torbico in prebiramo na avtobusu ali pa z njo podstavimo mizo ...

Kaj so e-knjige?

E-knjige oziroma elektronske knjige so digitalna verzija dobre stare tiskane knjige. Pojem e-knjiga je zelo širok in lahko vključuje ne samo knjige, pač pa tudi različne elektronske časopise in revije, avdio knjige, ki so namenjene poslušanju ...

In kako nastajajo?

Nekatere nastajajo simultano s pisanjem knjige, ki je namenjena tisku, druge so skenirane kopije že obstoječih natisnjenih knjig. Danes vse več knjig nastaja samo v elektronski obliki, kar pomeni, da obstaja samo e-knjiga, ne pa tudi njena tiskana različica.

Prednosti e-knjig?

Ena izmed najbolj očitnih prednosti je, da zavzamejo zelo malo prostora: na trdem disku imamo lahko nešteto e-knjig, medtem ko nam klasične knjige lahko zavzamejo precejšen del stanovanja. Po tekstu v e-knjigah lahko iščemo določeno besedo ali stavek, ki ga želimo najti, poleg tega pa lahko prilagajamo tudi velikost in obliko teksta, kar je še posebej koristno za vse tiste, ki slabše vidijo. Ogromna prednost so tudi manjši stroški, seveda pa ne smemo pozabiti na ekološki vidik: ker za izdelavo ne potrebujemo papirja, rešimo življenje kar nekaj drevesom. Tudi knjige same lažje ohranjamo na tak način: e-knjige niso nikoli razprodane, nikoli jih ne zmanjka, ne morejo zgoreti, se politi s kavo ali preprosto razpasti od oguljenosti.

Pa slabosti?

Seveda je branje e-knjig bolj škodljivo za oči kot pa branje klasičnih knjig. Tudi začetna investicija je lahko velik zalogaj: posebne naprave za branje e-knjig so zelo drage, seveda pa jih lahko prebirate tudi na navadnem računalniku. Seveda ne smemo pozabiti na Murphyja: zagotovo bo zmanjkalo baterij oz. elektrike ravno, ko boste hoteli brati - klasičnim knjigam ne zmanjka baterij . :)

[...]

Vir: <http://www.student.si/preberi-si/kultura/e-knjige.html> [20.11.2011], skrajšano.

Tema: Branje

Naloga 2

Bralniki e-knjig

Napišite priporočilo.

Situacija: Zamislite si, da direktor vaše šole v šolski knjižnici ne želi uvesti bralnikov e-knjig. Kot zastopnik/zastopnica dijakinj/dijakov in s tem tudi član/članica Odbora šolske skupnosti napišite priporočilo za uvedbo bralnikov e-knjig. Vaše priporočilo naj bo osnova za diskusijo pri naslednjem zasedanju OŠS.

Preberite zapis na blogu z naslovom *Prihodnost tiskane besede* (priloga 1).

Napišite **priporočilo** in pri tem upoštevajte naslednja navodila:

- Povzemite glavne informacije priloženega besedila.
- Analizirajte prednosti e-knjig v primerjavi s tiskano knjigo.
- Predstavite in utemeljite razloge za uvedbo bralnikov e-knjig v knjižnici.

Besedilo naj obsega 360 do 440 besed. Vsak odstavek začnite pisati v novi vrsti.

Prihodnost tiskane besede

Kaj se bo v prihodnosti zgodilo s tiskano besedo? Vprašanje je vsekakor legitimno, saj je v poplavi elektronskih medijev in v času, ko lahko na vsakem boljšem telefonu prebiramo e-knjige, prihodnost tiska gotovo vprašljiva. Ne verjamem, da bo kdaj v bližnji prihodnosti knjiga izumrla, ker ima vseeno fizično zagotovljeno trajnost v nasprotju z e-knjigo, bo pa zagotovo izgubila velik delež trga. Že danes se npr. na amazonu približno 20 % vseh naslovov proda v elektronski obliki. To je naravnost osupljiva številka! Tudi podatki o rasti prodaje e-knjig so osupljivi, saj ta raste eksponentno.

Ob tako obsežni prodaji in takšnem porastu v številu prodanih e-knjig je precej čudno, kako majhen je trg namenskih elektronskih naprav za branje e-knjig, a o tem pozneje.

Hitra rast prodaje e-knjig implicira več zelo pomembnih vprašanj; tiskana knjiga bo zaradi tega gotovo trpela, cene bodo višje, dostopnost nižja. Na drugi strani pa poplava e-knjig, katerih stroški izdaje so smešno nizki, kar bo krivo za znižanje splošne kvalitete literature in še večjo nasičenost že tako nasičenega knjižnega trga z nekvalitetno in plehko kulturo. Sicer so se pojavile podobne črnoglede napovedi ob uveljavljanju poceni paperback izdaj ter kasneje amazona, ki pa so se, roko na srce, tudi delno izpolnile. Masovna histerija okrog nekvalitetnih naslovov (za katere vsi vemo kateri so in jih najbrž ni treba naštevati), je bolj ali manj odraz ravno masovnega in cenene knjižnega trga. Če e-knjiga kdaj prehitijo tiskano sestro po prodajnem deležu, bo gotovo sledila tudi eskalacija podobnih neprijetnosti. Masovno potrošništvo je pač skregano z umetnostjo in jo prej ali slej uniči, kar seveda velja tudi za knjigo. Pojavlja se še eno vprašanje in sicer o trajnosti e-knjige. Le kaj bomo zapustili naslednjim rodovom? Vsi poznamo življenjsko dobo elektronsko zapisanih podatkov in zanesljivost elektronskih naprav.

Pa vendar, zakorakali smo v 21. stoletje in naredili prve korake v svet e-knjig. Povratka ni, trg raste, tiskana beseda pa bo v naslednjih letih gotovo v zatonu. Z uporabniškega stališča so seveda e-knjige super zadeva. So poceni, celo zastoj, ko gre za knjige, ki so jim potekle avtorske pravice. Pred uporabnikom je naenkrat malo morje brezplačnih knjig z vsega sveta in ni več potrebe, da bi bil omejen na lokalno knjigarno, knjižnico, ali mukotrpno naročevanje iz tujine. Omeniti velja tudi piratstvo, ki zna biti še velik trn v peti prodajalcem e-knjig, saj se marsikje na medmrežju da dobiti skoraj vsako bolj poznano knjigo, v odlični pdf kvaliteti. Naj bo še tak trn v peti, pa je gotovo znanilec dobe e-knjig. Ko bodo ljudje vedeli, da lahko nekje »zastoj« dobijo e-knjigo, bo posledično prodanih tudi več bralnikov e-knjig, kar bo seveda imelo za posledico še večjo prodajo samih knjig. Podobno je bilo z osebnimi računalniki in Okni. Če ne bi bilo piratstva, zagotovo danes ne bi bilo računalnika v vsakem gospodinjstvu! Ko piratstvo dovolj razširi nek elektronski produkt in nekemu podjetju ustvari ime, se komaj začne večji pregon tega »zlobnega« početja, seveda, če je podjetje dovolj močno, da preživi prvo »piratsko« fazo.

Kakorkoli, odlični bralniki e-knjig so že tukaj. Večina jih uporablja E-Ink tehnologijo, ki izjemno dobro simulira navaden papir. Knjige na teh napravah se berejo skoraj kot paperbacki, oči ne trpijo, misel na to, da lahko v žepu nosimo s seboj na tisoče knjig je pa naravnost izjemna! Celo amazon prodaja svojo napravo, kindle, za katero tudi ponuja naravnost ogromen izbor e-knjig (praktično vsaka knjiga, ki je na amazonu, je dostopna tudi za kindle).

V bralnikih e-knjig je vsekakor prihodnost, čeprav je trg teh naprav še majhen. Tehnologija je še vedno v začetni fazi in potrebuje kup izboljšav. Predvsem bi bili dobrodošli bralniki z večjimi zasloni (edini, ki niso 6" ta trenutek, so iRex-ovi, ki pa so pregrešno dragi).

Vir: <http://markk.blog.siol.net/2009/02/03/prihodnost-tiskane-besede/> [18.7.2011]